

Könyvismertetés.

William James (Prof. der Philos.) Die religiöse Erfahrung in ihrer Mannigfaltigkeit. Ins Deutsche übertragen von Dr. Georg Wobbermin (Prof. in Breslau) Leipzig, J. C. Hinrich'sche Buchhandlung. 1907. (XXII. 472 l. 8.) Ára 6 M = 720 K.

Az újabb időben sokat kezdik emlegetni a valláspsychológiát. Sőt akadnak theologusok, akik az egész tudományos theológiát szeretnék abba belesülyesztetni, miután szerintük a tudományos theologia csak valláspsychologia lehet. Ezen tudományt leginkább angol nyelven, tehát Angliában és Amerikában művelik. És csak legújabban kezdik jelentőségét Németországban is hangoztatni. Most már a valláspsychologiai törekvéseknek itt is külön folyóirata van, melyet Vorbrodt lelkész és Bresler orvos adnak ki.

Nem véletlen dolog tehát, hogy az első igazi valláspsychológiát, melynek a fenti könyvet akarjuk tekinteni, Amerika adta nekünk. Az északamerikai Harvard-egyetem híres psychologusa, James írta azt. Mikor angol nyelven megjelent, általános dicséret tárgya volt. Ha valaki az angol nyelvet nem értvén, nem olvashatta, most megteheti azt, miután Wobbermin, breslauer theol. tanár, azt jól érthető német nyelvre lefordította.

A fordító előszavában méltatja James könyvének érdemeit és a valláspsychologia jelentőségét. Sőt kijelenti, hogy éppen azért adta e könyvet a német theologusoknak német nyelven, hogy ezen tudomány iránt az érdeklődést még jobban vagy még csak felkeltse. Maga a könyv 13 fejezetre oszlik. Az első elutasítja ama nézetet, mintha a vallás csak beteges idegalkat következménye volna, a második fejezet praecizirozza a kutatás tárgyát, míg a 3. fejezet a láthatatlannak realitásáról szól. A következő fejezetek tárgya a könnyűvérű és a melancholikus ember vallása, a kettős-én, a megtérés, a szentség és annak értéke, a mystika, a metaphysika, egyes vonások a vallásos életben és végül összefoglalja a szerző végső eredményeit. Tárgymutató befejezi az egészet.

Bármily álláspontot is foglaljon el valaki a valláspsychológiával szemben, bizonyos, hogy ma holnap ezen tudománynak nagy jelentőségre van kilátása. Azért mindenki, aki a vallás

kérdésével foglalkozik, el nem zárkozhatik a vele való megismerkedéstől. Ezen célra James könyve annál is inkább tehet jó szolgálatot, mert szerzője nem ellensége a vallásnak. Könyvét azért azoknak, kik angolul nem értenek, e sikerült fordításban ajánljuk tanulmányozásra.

Dr. Daxer György.

Dr. theol. Paul Grünberg (Pfarrer): Das Übel in der Welt und Gott. 1907. Verlag von Edwin Runge in Gr-Lichterfelde — Berlin. (60. l. 8.) Ára 80 pf. = 96 fillér.

Egy év előtt (1906. okt.) volt Berlinben a második apologetikai tanfolyam (apologetischer Instruktionskursus). Azon tartotta fentidézett könyv szerzője, Spenernek életírója, azon előadásokat, melyeket itt könyv alakjában összefoglalva nyujt nekünk.

A szerző maga elismeri, hogy a felvetett kérdés megoldásában nem sok új gondolatot produkált, inkább csak anyaggyűjteményt adott, de reméli, hogy mint ilyen becses és használható anyagot hordott össze. Ő nem adott útmutatást a kérdés könnyű és kényelmes megoldására, hanem inkább felmutatta a probléma nehézségeit és megoldásának korlátait. És épen azért tanulságos e könyv.

Először is felemlíti azon okokat, melyek miatt a gondviselésbe vetett hit mai napság nagyobb támadásoknak van kitéve, mint régente. Ezen okok a természettudományok mechanikai világnézetének elterjedésében, korunk kritikus hangulatában, a személyiség jogainak hangoztatásában és a látkör bővülésében keresendők. Azután rövid áttekintést ad a szerző a probléma történetén egészen az újabbkori irodalom (Baumann, Beyschlag, Ritschl, Otto) állításainak felsorolásáig.

A munka derekát a kérdés rendszeres fejtegetése alkotja. Itt fejtegeti a szerző 1. a kozmologiai-metaphysikai kérdéseket, a materialismust, amely ma túlhaladott álláspont, a mechanizmust, amely azonban a szellemi életre nem alkalmazható és a theológiát, amellyel szemben a természetben található bajt a szerző a teremtség végsőségére akarja visszavezetni. Ezen kérdéseknél nehezebbek 2. az anthropologiaiak: hogy egyeztetethők össze a szenvedések Isten jóságával (a szenvedés nevelő hatása) igazságosságával (itt felmerül a túlvilági életbe vetett hit) és hogyan egyezik meg a bűn léte Isten mindenhatóságával jóságával stb.? Mi a gonosz eredete? Végül azt vizsgálja a szerző 3. miképp nézi a keresztyén hit a bajt és gonoszat a világban. Itt kimutatja, hogy a baj az istenország tagjaira nézve, kik azt sub specie aeternitatis nézik, vagy elenyészik vagy üdvös iskolává lesz. A szerzőnek azonban az a probléma okozza a legnagyobb nehézséget, miképp fér meg isten szeretetével és igazságosságával az, hogy sokan e világon, főleg a pogányok, nem is jutnak azon helyzetbe, hogy a Krisztusban való üdvről tudomást szerezzenek. Itt szükséges felvenni, hogy a földi élet után még a fejlődésnek

és elhatározásnak valamikép helye legyen. Ezenkívül meg az apokatastasis gondolata is merülhet itt fel ezen kérdés megoldására.

Befejezésül a szerző még néhány útmutatást ad az apologetikai gyakorlat számára. Azoknál, akik a keresztyén hit alapján állanak és csak bizonyos okokból (szomorú élettapasztalat stb.) kételkednek isten gondviselésében, sok tanítás helyett erősíteni kell az istennel való élet- és hit-közösséget, amire legalkalmasabbak a szent írásnak, egyházi énekeknek és az építő irodalomnak gondolatai. Másrészt olyanokkal szemben, akik nem állanak a keresztyén hit világnézete alapján, nagyon nehéz a feladatunk. A szerző nézete szerint a nyilvános előadások nem sok sikerrel kecsegtetnek. Sokkal többet vár az irodalmi harctól (folyóiratokban, lapokban, füzetekben stb.) Szóval, akármily állást is foglalunk el a szerző nézeteivel, eredményeinek óvatosságával szemben, annyi bizonyos, hogy ő nem vette könnyedén a maga feladatát és annak megoldását. És kétségkívül igaza van neki azon állításával, mellyel könyvét befejezi: „Eine wirklich vollkommene »Lösung« der Frage des Übels kann es nur geben zugleich mit der Erlösung von allem Übel; die aber ist nicht eine Sache apologetischer Diskussion und logischer Schlüsse, sondern Sache des Glaubens und der Hoffnung und eine Tat Gottes.“

Dr. Daxer György.